

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У аспекті організації початкової діяльності у процесі підготовки вчителів англійської мови необхідно підкреслити той факт, що традиційно основний зміст підготовки вчителів іноземної, зокрема й англійської, мови входить до прикладної лінгвістики. Остання як наука з'явилася в 1960-х рр., коли навчання англійської мови було відновлено у зв'язку з виникненням методології та нових методик у викладанні. Прикладна лінгвістика визначила окремі академічні та теоретичні знання, які стали основою для нових підходів у навчанні англійської мови. Ці знання були представлені в навчальних планах програм ВНЗ Європи, які були введені з того ж часу та склалися з таких курсів, як «Аналіз мови», «Теорія навчання», «Методологія мови» та практики.

Ще одним аспектом зазначеного дослідження є форми організації навчання майбутніх учителів англійської мови, які розуміються як сукупність циклів процесу навчання і реалізуються через співпрацю вчителя та учнів щодо засвоєння певного змісту матеріалу [2]. У сучасній педагогіці форма організації освіти – це певна структурно-організаційна та управлінська конструкція навчального заняття, яка залежить від його дидактичних цілей, змісту й особливостей діяльності суб'єктів та об'єктів взаємодії. Їхньою головною ознакою є дидактичні цілі.

Загальним питанням проблеми підготовки вчителів присвячені праці таких українських дослідників, як: О. Локшиної, Н. Ничкало, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, О. Заболотної, Н. Лавриченко, О. Коберника, В. Кузя, О. Мисечко та ін. Серед доробки українських науковців, в центрі уваги яких перебуває вивчення підготовки вчителів іноземної (англійської) мови, можна виокремити праці В. Базуріної, І. Задорожної, В. Гаманюк, О. Голотюк, О. Кучай, О. Озерської, С. Когут, Н. Журавської, С. Ніколаєвої, С. Деркач, А. Власенко, Т. Гарбузи та ін.

Науковці різних країн зверталися до вивчення аспектів прикладної лінгвістики, методів та форм організації навчальної діяльності. Так, американський вчений Джек Річардс, розглядає предметні знання, які є складовою навчання англійської мови, як такі, що стосуються конкретного предмета викладання, однією з ланок професійної освіти і не трансформуються у практичні навички. Інший європейського науковець Тюдора встановлює навчання мови в загальному аспекті як «...освітнє прагнення, яке дає можливість студенту отримувати свідомі ролі в досягненні їхніх мовних навчальних цілей» [5, 18].

Метою статті є аналіз нетрадиційних форм організації навчальної діяльності у процесі підготовки вчителів англійської мови.

Поряд із традиційними методами, прийомами та формами організації навчальної діяльності (аудіолінгвальний, або аудіовізуальний, метод, диференційоване та самонавчання, а також навчальні заняття, практична підготовка, самостійна робота та контрольні заходи) поширеними є різні нетрадиційні, неформальні форми проведення занять. Так *лекція-бесіда* є найбільш поширеною формою активного залучення студентів у навчальний процес. Вона полягає в максимальному залученні слухача до інтенсивної бесіди. У цьому випадку засобами активізації виступають окремі питання до аудиторії, організація дискусії з послідовним переходом в диспут, створення умов для виникнення альтернатив. Розрізняють декілька її різновидів: лекція-діалог, лекція-дискусія, лекція-диспут, лекція-семінар (полілог). Перевага перед звичайною лекцією полягає в тому, що вона привертає увагу студентів до найбільш важливих питань теми, визначає зміст, методи і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливостей аудиторії. Хоча недолік цієї лекції полягає у нездатності залучити всіх студентів до комунікації, вона водночас дозволяє розширити коло думок і залучити колективний досвід і знання учнів до вирішення єдиної навчальної проблеми.

Інший вид лекції – коротка або *міні-лекція* – загальним обсягом не більше 15-20 хвилин, проводиться на початку будь-якого виду аудиторних занять із продовженням обговорення заданої проблеми. Інколи самі студенти залучаються до такої роботи, ділячись своїм баченням проблематики вивченого, результатами дослідження. Позитивним елементом цієї форми організації навчання можна відмітити вимушену активізацію розумової діяльності, коли слухачі змушені реагувати на обговорення, самостійне творче вироблення

рішень у процесі навчання та постійна взаємодія із викладачем та іншими студентами. Важко не відмітити той факт, що лектор здатен залучити до спілкування не всіх студентів.

Важливо відмітити *лекцію-провокацію*, яка направлена на розвиток у студентів вміння оперативно аналізувати професійні ситуації, виокремлювати недостовірну або неточну інформацію. На початку заняття оголошується тема та кількість допущених помилок різного змісту, які мають бути оголошені студентами наприкінці обговорення. Під час лекції створюються умови, за яких студенти змушені активно працювати, оскільки слід не просто запам'ятати інформацію, а проаналізувати та оцінити її. Важливим є й особистісний момент: цікаво знайти у викладача помилку, який активізує пізнавальну діяльність студентів. Слід зазначити, що лекція з запланованими помилками виконує не тільки стимулюючу, а й контролюючу функції, оскільки дає викладачеві можливість оцінити якість засвоєння попереднього матеріалу, а студентам перевірити себе й продемонструвати знання предмета, вміння орієнтуватися в ньому. Тому її часто проводять як підсумкове заняття з теми або розділу після формування у студентів базових знань та вмінь.

Нетрадиційною формою проведення групових занять вважають *роботу в групах*, яка дає змогу організувати практичні заняття та семінари за формою та змістом, а для кожного студента реалізувати особисті якості, забезпечує формування соціального спілкування, яке є надзвичайно важливим складником компетентного вчителя-філолога. Така навчальна діяльність вирішує проблему браку часу за умови наявності значного обсягу матеріалу та невеликої кількості годин, виділених на його обговорення та засвоєння. Роботу в групах окреслюють по-різному, але основною їх характерною рисою визначають передусім бесіду, комунікацію, довірливе спілкування [1]. Серед позитивних аспектів цієї групової діяльності можна назвати той факт, що студент сам визначає особистий внесок у спільну роботу групи, співпраця з однолітками заохочує до доброзичливості, дає упевненість у своїх силах. Ця форма роботи залучає до спілкування всіх студентів незалежно від їх особистих якостей та успішності, що для майбутніх учителів є прикладом організації роботи з класом [3].

Новітні форми організації навчальної діяльності у підготовці майбутніх вчителів англійської мови також направлені на діяльнісний підхід та мають комунікативну спрямованість, більшість із яких

організовані у груповій роботі студентів. До них належить *групова гра-пазл*, мета якої полягає у стимулюванні студентів до взаємодії із іншими. При такій навчальній діяльності студенти поділені на групи, кожна з яких отримує певну частину завдання. Виконання усіх завдань студентами усіх груп призводить до вирішення єдиної спільної проблеми або до завершення єдиного пазлу. Цей структурний елемент використовується при вивченні різних складових однієї великої теми. Знання, отримані при використанні такої групової роботи часто обговорюються на останньому підсумковому занятті.

Ця форма навчальної діяльності була розроблена соціальним психологом Е. Аронсоном у 50-х рр. минулого століття в США під час реформування та об'єднання державних шкіл, що призвело до проблеми непорозуміння між учнями різних шкіл. Психолог Е. Арсон використав конкурентно спрямовану природу учнів на роботу у малих групах. Цей метод мав успіх у навчальній діяльності та набув поширення не лише у школах, оскільки направлений на роботу учнів різних поглядів, знань та верств населення. Для досягнення єдиної мети вони вчаться знаходити спільну мову, покладатися та поважати один на одного, виконуючи завдання однакової складності. Сьогодні ця форма організації навчальної діяльності використовується на заняттях із різних предметів.

Поширеною формою проведення занять також виявлено заняття-змагання, яке полягає у залученні всіх членів *робочих груп* до виконання поставлених завдань. Спілкування та групова взаємодія допоможе студентам збільшити комунікативні навички, обмінятися досвідом, набутти нових знань. Проведення заняття у формі робочих груп вимагає його поділу на кілька етапів:

1) вчитель визначає цілі заняття, яких мають самостійно досягнути малі робочі групи процесі своєї роботи, та види діяльності, які можуть включати читання, письмо, редагування тексту, вирішення поставленої проблеми або вивчення нового матеріалу (5 хвилин);

2) вчитель надає точні інструкції до виконання (прочитати текст, вивчити головні аспекти, продемонструвати засвоєні навички письма тощо; 10-15 хвилин);

3) безпосередня робота робочих груп (30-40 хвилин);

4) підсумок роботи заняття (5 хвилин).

У підготовці майбутніх учителів англійської мови важливою формою організації навчальної діяльності виокремлено *моделювання реальних ситуацій*. Зазвичай студентам пропонується прийняти та виконати роль, наближену до їхньої майбутньої професії, або опинитися в змодельованому життєвому середовищі для прийняття негайних рішень за допомогою лексичних вправ, діалогів, відео та аудіо. У цьому випадку головна мета полягає не стільки у правильному граматичному та лексичному оформленні мовлення, скільки в самій комунікації з іншими студентами, в розвитку навичок мовлення [4].

ВНЗ Європи та України також широко використовують таку форму організації самостійної роботи, як *домашнє читання*, під час якого студенти отримують статті, тексти або художні твори для самостійного читання та опрацювання. Перевірка якості прочитаного відбувається на заняттях. Основне призначення домашнього читання – отримання інформації з текстів іноземною мовою. Існує багато різних класифікацій видів читання. Розрізняють читання на види за:

- психологічними особливостями їх сприйняття: перекладне, безперекладне (ля цього текст повинен бути зрозумілим за змістом та формою), аналітичне (читання, при якому увага того, хто читає частково відключається від мовного оформлення тексту, через що читання уповільнюється), синтетичне (навчає розумінню простих текстів без застосування аналізу та перекладу);
- кількістю прочитаного: екстенсивне – інтенсивне;
- умовами виконання текстів: самостійне – несамостійне; підготовлене – непідготовлене;
- способом читання: пасивне – активне.

Домашнє читання відіграє головну роль у розвитку вмінь та потреб читання у студентів; у формуванні психофізіологічних механізмів читання як діяльності, процесу; в удосконаленості мовленнєвих навичок студентів на базі прочитаного.

Щодо мети організації домашнього читання, то на сьогодні визначається дві тенденції: читання з метою зрозуміти текст та читання як підготовка до бесіди за матеріалом прочитаного. Ускладнення читання вправами та завданнями підкреслюється як необхідна умова, що мотивує у подальшому мовленнєву діяльність. Разом з організацією домашнього читання має значення і зміст навчального матеріалу, призначеного для читання. Тематика текстів

для домашнього читання має, хоча б частково, співпадати з лексичними темами, які вивчаються на цьому етапі [4]. Як висновок, використання художніх текстів тісно пов'язане із країнознавчим аспектом викладання іноземної мови, адже разом із вирішенням головних мовних і лінгвістичних завдань, домашнє читання допомагає студентам увійти у світ культури іншої країни. Недоліком, на нашу думку, є складність для вчителя в повідомленні студентам інформації саме про ту епоху та місце подій, зазначених у творі.

Отже, до форм та методів організації навчальної діяльності в підготовці вчителів англійської мови належать різні за змістом структури. Серед них є не лише традиційні види (лекція, семінар, самостійна робота), а й нетрадиційні форми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті. Малі групи / Г. О. Ковальчук. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/220/8562.html> – Назва з екрану.

2. Педагогика: учебн. пособ. для студ. пед. институтів / под редакцией Бабанского Ю. К. – 2-е изд., доп. и перераб.. – М.: Просвещение, 1988. – 479 с.

3. Робота в малих групах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1SgOotmvtvk4seOTmb088DPUwlWyRahx-oNpjez2W4hg/edit?pli=1> – Назва з екрану.

4. Learn English [Electronic Resource]. – URL: <http://www.britishcouncil.be/english>. – Title from the screen.

5. Richards J. Competence and Performance in Language Teaching / J. C. Richards. – New York: Cambridge University Press, 2011. – P. 32.